

Sari Korento, kehittämispäällikkö

8 Uudistuksen omaisuusjärjestelyjä koskeva kompensatiomalli puutteellinen

Perustuslakivaliokunta edellytti kesällä antamassaan lausunnossa, että voimaanpanolaissa tulee säädösperusteisesti varmistaa, että kunnan omaisuuteen liittyviin omaisuusjärjestelyihin kytketään kunnan itsehallinnon turvaava kompensatiosäätely.

Kunnan itsehallinto on turvattava säädösperusteisesti esimerkiksi tilanteessa, jossa investointeja vaatineiden tilojen jääminen uudistuksen seurauksena käyttämättömiksi taikka jokin muu uudistukseen kytkeytyvä, mahdollisesti ennakoimatonkin peruste vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan.

Perustusvaliokunnan näkemyksen mukaan rahoitusperiaatteen toteutumista on arvioitava paitsi koko kuntasektorin tasolla myös kunkin yksittäisen kunnan osalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tämänkaltainen yksittäisen kunnan talouteen liittyvä kompensatio voidaan toteuttaa erilaisin tavoin.

Kompensatiomalli jäämässä torsoksi

Valtiovarainministeriö julkisti joulukuussa 2017 esityksen perustuslakivaliokunnan edellyttämäksi kuntien kompensatiomalliksi. Esityksen mukaan:

- Kunnalla on oikeus saada valtiolta avustusta omaisuuteen kohdistuvista järjestelyistä, jos kunnan taloudellinen asema ja mahdollisuus päättää itsenäisesti taloudestaan olennaisesti vaarantuu.
- Kunnan omaisuuteen kohdistuneista järjestelyistä syntyneiden välittömien kustannusten ja hyötyjen määrää, kunnan taloudellista tilannetta ja merkitystä kunnan mahdollisuudelle päättää itsenäisesti taloudestaan arviotaisiin valtiovarainministeriön ja asianomaisen kunnan välisessä neuvottelussa.
- Omaisuusjärjestelyjen merkitystä kunnan taloudelle arviotaisiin niistä aiheutuvan kunnallisveroprosentin olennaisen laskennallisen korotustarpeen perusteella.

Kuntaliitto on kannanotoissaan edellyttänyt, että kompensatiomalli koskisi kaikkea omaisuutta ja kaikkia kuntia. Kompensatiomallin kriteerien ja menettelytapojen tulisi vastata perustuslakivaliokunnan vaatimuksiin ja ennen kaikkea sen tulisi olla uskottava.

Valitettavasti ehdotetun mallin kriteerit ovat hyvin väljiä ja antavat valtiovarainministeriölle suuren harkintavallan kompensaaation myöntämisessä. Malli ei anna kunnille varmuutta siitä, missä tilanteissa oikeus kompensatioon syntyy, koska pykälässä ei ole mainittu yksiselitteisiä euro- tai prosenttimääräisiä kriteerejä, toisin kuin Kuntaliitto on esittänyt. Kunnalla tulisi olla aina oikeus korvaukseen, kun pykälässä mainitut yksiselitteiset kriteerit täyttyvät.

Toinen merkittävä puute esityksessä on, että kompensatiotarve kytketään kunnan taloudellisen tilanteen arviointiin. Johtaako tämä siihen, että uudistuksesta riippumattomista syistä heikon taloudellisen aseman kunnan omaisuus on enemmän suojattua kuin muiden?

Kompensatiomallin tulee korvata tästä uudistuksesta johtuvia taloudellisia menetyksiä riippumatta siitä, mikä kunnan talouden yleistilanne on.

Epäselväksi myös jää, mitä hyötyjä voimaantulon mukaisista omaisuusjärjestelyistä kunnille voisi syntyä. Tarkoitetaanko niillä esityksessä mahdollisesti siirtymäkaudella kunnille kertyviä vuokratuottoja? Vuokratuotot eivät ole omaisuusjärjestelyistä kunnille aiheutuvia hyötyjä vaan korvausta maakunnan käytössä olevasta kunnan omaisuudesta. Saaduilla vuokratuotoilla ei saa olla vaikutusta kompensaaation määrään ainakaan alentavasti.

Kolmas epäkohta koskee prosessia, jolla kunnan oikeus kompensatioon määritellään. Kuntaliitto on esittänyt, että tähän tarvitaan riippumaton ulkopuolisen tahon johtama menettely, jossa kuntaa ja valtiota kohdellaan yhdenvertaisesti. Nyt kompensatio jää valtiovarainministeriön harkittavaksi, vaikka päätöksestä valitusoikeus onkin.